

Kari Oinonen
Yhdyskuntaratkaisut -yksikkö

1.9.2026

SYKE/2026/1440-2

Julkinen

Ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö: Ympäristövaliokunta torstai 17.09.2026 klo 10.00
Asia: HE 70/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle uudeksi alueidenkäyttölaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

1 Luku: Yleiset säännökset

8§: Syke pitää kannatettavana sitä, että MAL-kaupunkiseudut veloitetaan tekemään yhteistyötä seudullisissa asioissa, jotka liittyvät alueidenkäytön, asumisen ja liikennejärjestelmän suunnittelun yhteensovittamiseen. Tämä on erityisen tärkeää, sillä kaupunkiseudut ovat kuntarajoista riippumattomia kokonaisuuksia ja lisäksi väestönkasvu tulevaisuudessa keskittyy näille lakiehdotuksessa mainituille kaupunkiseuduille. Syke ehdottaa, että seudullista yhteistyötä tehdään myös viherrakenteen ja sen kytkeytyneisyyden osalta, sillä se on yksi keskeinen ylikunnallinen ohjauskeino. Yksi luonnon monimuotoisuuteen, sään ääri-ilmiöihin valmistautumisesta sekä viheralueiden saavutettavuuteen sekä riittävyteen liittyvistä ylikunnallisen suunnittelun päätavoitteista on kokonaiskuvan luominen seudun viherrakenteesta.

10 §:n mukaan Lupa- ja valvontaviraston olisi käytävä kunnan kanssa yhteistyökeskustelu kahden vuoden välein. On myönteistä, että valtion viranomaisen ja kuntien välillä käydään säännöllisiä keskusteluja alueidenkäyttöratkaisuista, kuten nykyisinkin. Syke on yhteistyössään entisten ELY-keskusten ja kuntien kanssa havainnut, kuinka arvokasta ELY-keskusten tarjoama alueidenkäytön sparraus, neuvonta ja tuki erityisesti pienille kunnille on ollut strategisen näkökulman vahvistamisessa maankäytön suunnittelussa. Sykestä on valitettavaa, että yhteistyökeskustelun minimiväliksi esitetään kahden vuoden jaksoa. Vaikka lakiluonnos ei estä tiheämpää vuorovaikutusta, Syke katsoo, että kerran vuodessa käytävä yhteistyökeskustelu tukisi paremmin kuntia. Se auttaisi niitä hahmottamaan omaa tilannettaan suhteessa laajempaan kehitykseen ja edistäisi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista.

2 Luku: Viranomaisten tehtävät

17§: Syke toimii Suomen yhteyspisteenä (Point of Contact) Espoon sopimuksen ja sen SOVA-pöytäkirjan mukaisissa valtioiden rajat ylittävissä YVA- ja SOVA- menettelyissä, joissa Suomi on osapuolena. Syken näkökulmasta on myönteistä, että Syken tehtävistä säädettäisiin viranomaisten tehtäviä kuvaavassa 2 luvussa (17 §). Tämä on parannus verrattuna nykyiseen alueidenkäyttöla-kiin ja tuo Syken työn Espoon sopimuksen yhteyspisteenä näkyvämmäksi. Syke pitää hyvänä eh-dotusta, jossa Suomen ympäristökeskuksen tehtävänä on tuottaa tietoa alueidenkäytöstä, alue- ja yhdyskuntarakenteesta sekä toteuttaa alueidenkäytön seurantaan liittyviä tehtäviä. Tämä sel-keyttää Syken tehtävää nykytilanteeseen verrattuna. Tehtävien hoitamisen mahdollistamiseksi on huolehdittava, että resurssit niiden hoitamiseksi saatetaan lain myötä tarpeita vastaaviksi. Aluei-denkäytön seurantatiedon tuottaminen edellyttää tietopalvelu Liiterin kehittämistä tietotarpeita vas-taavaksi. Ryhti-tietojärjestelmä tuottaa osaltaan valmistuttuaan tietoa alueidenkäytön kehityksestä, mutta se itsessään ei ole riittävä tietopohja tehtävän suorittamiseksi. Yhdyskuntarakennetta ja alueidenkäyttöä koskeva tietopohja kootaan eri tietolähteistä. Tietopohjan kehittämisessä pitää huomioida tulevaisuuden tietotarpeet ja tietolähteet, pitkäjänteinen ajallinen vertailtavuus sekä eri mittakaavatasojen erilaiset tietotarpeet. Seurantatieto jalostetaan tietopalvelu Liiteriin käyttäjien tar-peita vastaaviksi yleisiksi indikaattoreiksi sekä mahdollistamaan erilaiset alueelliset tietohaut. Kaavoituksen seurannan kehittäminen sekä kaavojen toteutumisen seuranta on toteutettava tule-vaan Ryhti-tietoon sekä Syke alue- ja yhdyskuntarakennetietoon perustuvaksi ja sen suunnittelu on syytä aloittaa ripeästi.

4 Luku: Maakuntakaava

Syke katsoo, että lakiluonnoksen merkittävin muutos nykyiseen alueidenkäytön suunnittelujärjes-telmään on maakuntakaavoituksen roolin muuttuminen nykyistä yleispiirteisemmäksi, vähemmän ohjaavaksi ja sisällöltään suppeammaksi. Erityisen merkittävää on, ettei useamman kuin yhden kunnan alueidenkäytön tavoitteiden yhteensovittaminen enää kuuluisi maakuntakaavan tehtäviin. Syke suhtautuu tähän muutokseen kriittisesti.

Ehdotuksen seurauksena kaavajärjestelmään syntyy aukko seudullisen tason suunnitteluun. Vaikka kuntien yhteinen yleiskaava ja suurimpien kaupunkiseutujen MAL-yhteistyö tarjoavat väli-neitä kuntien väliseen yhteistyöhön, niiden käyttö on ollut rajallista eikä niiden voida arvioida kor-vaavan maakuntakaavoituksen nykyistä roolia. Tämän vuoksi laajempien toiminnallisten alueiden maankäytön suunnittelu ja ylikunnallisten vaikutusten yhteensovittaminen vaikeutuvat erityisesti suurten kaupunkiseutujen ulkopuolella.

Tarve seudulliselle yhteensovittamiselle korostuu erityisesti luonnonvarojen hyödyntämiseen, uus-iutuvan energian tuotantoon ja siirtoon, matkailuun, maa-ainesten ottamiseen sekä kaivostoimin-taan liittyvissä hankkeissa. Uusiutuvan energian tuotannon voimakas kasvu on lisännyt mer-kittävästi alueidenkäytön suunnittelutarpeita erityisesti kaupunkiseutujen ulkopuolella. Näissä hank-keissa keskeiseksi kysymykseksi on noussut useiden samanaikaisten hankkeiden yhteisvaikutus-ten hallinta, mikä edellyttää strategista ja kuntarajat ylittävää suunnittelua.

Maakuntakaavalla on nykyisin keskeinen rooli valtakunnallisten, maakunnallisten ja ylikunnallisten tavoitteiden yhteensovittamisessa sekä ekologisen kytkeytyvyyden turvaamisessa. Se on käytännössä ainoa suunnittelutaso, jolla voidaan tarkastella ekologisia yhteyksiä, luonnonvarojen käyttöä ja infrastruktuurin sijoittumista yli kuntarajojen. Maakuntakaavan roolin merkittävä heikenty-minen on sini-viherrakenteen kannalta kriittinen. Ehdotuksessa maakuntakaavan tehtävä rajataan vähintään maakunnallisesti merkittäviin kysymyksiin ja sen oikeusvaikutusta yleiskaavoitukseen kevennetään.

Maakuntakaavalla on erityinen rooli ekologisen kytkeytyvyyden edistämisessä, sillä sen tehtävänä on yhteensovittaa valtakunnallisia ja ylikunnallisia tavoitteita paikallisen suunnittelun kanssa. Se on kaavajärjestelmässä ainoa taso, jolla olisi valmiudet tarkastella ekologisia yhteyksiä yli hallinnollisten rajojen. Tällaiset yhteydet ovat usein erityisen haavoittuvia esimerkiksi kaupunkiseu-tujen kehyskuntien ja keskuskaupunkien rajapinnoilla, missä rakentamispaineet kohdistuvat suo-raan viheryhteyksien kannalta kriittisille alueille. Maakuntakaava on avainasemassa turvaamassa

ekologisia yhteyksiä, minkä vuoksi viheryhteydet tulisi mainita maakuntakaavan sisältövaatimuksissa.

Syke katsoo, että erityisesti uusiutuvan energian tuotannon ja siihen liittyvän infrastruktuurin osalta maakuntakaavoituksen ohjausrooli tulisi säilyttää vahvana myös tulevaisuudessa. Tämän vuoksi Syke ei pidä tarkoituksenmukaisena maakuntakaavan ohjausvaikutuksen yleistä heikentämistä tai sen sisältövaatimusten merkittävää karsimista.

Maakuntaliittojen laatimat selvitykset ovat tukeneet paitsi maakuntakaavoitusta myös kuntien alueidenkäytön suunnittelua. Maakuntakaavan merkityksen vähentyessä on todennäköistä, että myös yhteisten selvitysten määrä vähenee, mikä heikentää kuntien käytettävissä olevaa tietopohjaa ja lisää kuntakohtaisten selvitysten tarvetta. Samalla selvitysten sisältö, laatu ja alueellinen kattavuus voivat vaihdella nykyistä enemmän, mikä heikentää kuntarajat ylittävän suunnittelun edellytyksiä sekä lisää epävarmuutta alueiden kehittämisessä ja investointien suunnittelussa.

Syke arvioi, että ehdotus vahvistaa kuntien asemaa alueidenkäytön suunnittelussa, mutta samalla heikentää edellytyksiä tarkastella kehittämiskysymyksiä laajempina toiminnallisina kokonaisuuksina. Ihmisten arki, työssäkäynti, palvelujen käyttö, liikennevirrat ja yritystoiminta eivät noudata kuntarajoja. Mikäli seudullisen suunnittelun rakenteet heikkenevät, kasvaa riski osaoptimointiin perustuvista ratkaisuksista, jotka voivat johtaa yhdyskuntarakenteen hajautumiseen, liikennesuoritteiden ja päästöjen kasvuun, luontoalueiden pirstoutumiseen sekä ympäristövaikutusten kokonaisvaltaisen hallinnan heikkenemiseen.

Maakuntakaavoitus toimii lisäksi tärkeänä foorumina erilaisten ja usein keskenään ristiriitaisten maankäyttöintressien yhteensovittamisessa. Sen avulla voidaan tarkastella alueidenkäytön ratkaisuja pitkällä aikavälillä sekä sovittaa yhteen elinkeinojen, luonnon monimuotoisuuden, infrastruktuurin ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita. Syke katsoo, että maakuntakaavan roolin merkittävä supistaminen heikentäisi suunnittelujärjestelmän kokonaisuutta, vähentäisi alueidenkäytön ennakoitavuutta ja vaikeuttaisi laaja-alaisen luonnonvarahankkeiden kestävää suunnittelua.

5 Luku: Yleiskaava

Maakuntakaavan roolin muutoksen myötä yhtä kuntaa laajempien alueiden, seututason, koordinoitun alueidenkäytön suunnittelun ainoaksi välineeksi MAL-kaupunkiseutujen ulkopuolella jää kuntien yhteinen yleiskaava. Käytäntö on osoittanut, ettei nykyisin mukainen kuntien yhteinen yleiskaava ole täyttänyt sille osoitettuja odotuksia, sillä sitä on käytetty alle kymmenen kertaa. Lakiluonnoksen 44 § 1 momentin mukainen kuntien yhteisen yleiskaavan hyväksyminen yhteiseen yleiskaavaan osallistuvien kuntien valtuustoissa voi edesauttaa sitä, että kuntien yhteisiä yleiskaavoja laaditaan aiempaa enemmän. Syken käsityksen mukaan lakiluonnos kaipaasi mekanismeja, jotka voimakkaammin motivoisivat kuntia toteuttamaan yhteisen yleiskaavan. Muutoin on merkittävä riski, että esimerkiksi kaupan ja uusiutuvan energian sijaintiratkaisusta tulee kuntien osaoptimoiteja.

Syke pitää hyvänä 34 § (Yleiskaavan sisältövaatimukset) 2 momentin lisäystä *”lisääntyviin sään ääri-ilmiöihin ja tulvariskeihin varautumiseen sekä kunnan hulevesien hallinnan toteuttamisen edellytyksiin.”* Etenkin tulvia ja hulevesiä tulee tarkastella myös asemakaavoja suuremmassa mittakaavassa, jotta saadaan otettua huomioon laajempi valuma-alue ja sen vaikutus. Ilmastonmuutos voimistaa rankkasateita. Kesäaikaan rankkasateet voivat voimistua jopa 30–70 prosenttia, mikä nostaa tulvariskiä huomattavasti. Tulvariskit jatkavat kasvuaan, mikäli kaupunkien tiivistyessä vettä läpäisemättömien pintojen määrä edelleen kasvaa. Siksi sade- ja sulamisvesien hallinta kannattaa suunnitella jo yleiskaavatasolla. Tulvareitit, jotka auttavat ohjaamaan sadevedet hallitusti pois, olisi hyvä huomioida jo yleiskaavassa. Läpäisevän pinta-alan osuudesta ja viivytyksestä voidaan antaa sitovia määräyksiä. Perusteluissa voisi kannustaa kuntia ottamaan huomioon valuma-alueet yleis- ja asemakaavoissa, jättämään hulevesille alttiit alueet rakentamatta tai suosimaan luontopohjaisia hulevesien hallinnan ratkaisuja.

Syke näkee myös erityisen hyvänä muutoksena sen, että sekä yleiskaavassa korostetaan virkistysalueiden saavutettavuutta riittävyyden lisäksi (39 §). Uudessa lakiehdotuksessa on erittäin hyvä, että saavutettavuutta korostetaan etenkin kestäviin kulkumuotoihin kuten kävelen, pyöräliikenteellä ja joukkoliikenteellä. Syke pitää erityisen myönteisenä muutoksena sen, että esityksen vaikutusarvioinnissa tämä yhdistetään vielä nimenomaisesti eri väestöryhmien yhdenvertaisuuteen, terveyteen ja hyvinvointiin sekä lasten, vanhusten ja heikommassa asemassa olevien ryhmien tarpeisiin.

Syke näkee hyvänä muutoksena, että yleiskaavan sisältövaatimuksiin tulee nimenomaisesti *”luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen vaaliminen”* (39 §), kun nykyisessä laissa puhutaan yleisemmin luonnonarvojen vaalimisesta.

Ekologinen kytkeytyneisyys näyttää kuitenkin jäävän huomattavasti epäselvemmäksi. Vaikka luonnon monimuotoisuuden vaaliminen tunnistetaan, laissa ei ole sisältövaatimuksia koskien ekologista kytkeytyvyyttä tai ekologisen verkoston säilyttämistä. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ei käytännössä tarkoita vain arvokkaiden yksittäisten kohteiden säilyttämistä, vaan myös niiden välisten yhteyksien toimivuutta.

Yleiskaavan sisältövaatimuksiin Syke ehdottaa viheryhteyksiä ja kytkeytyneisyyttä koskevaa täsmennystä. Ekologinen kytkeytyneisyys ja viheryhteydet mainitaan HE:ssä osana ekologisesta kestävästä yhdyskuntarakennetusta, ja katsomme, että ne tärkeytensä vuoksi ansaitsevat tulla mainituksi osana yleiskaavan sisältövaatimuksia 34 §:ssä.

6 Luku: Asemakaava

Ehdotuksessa asemakaava-alueella tai sen lähiympäristössä tulee olla riittävästi *”puistoja, viheralueita tai muita lähivirkistykseen soveltuvia alueita”*. Syke näkee hyvänä lisäyksenä, että lakiin tuodaan **viheralueet** mukaan omana käsitteenään. Nykyisen lain vertailutekstissä puhutaan ainoastaan puistoista tai muista lähivirkistykseen soveltuvista alueista.

8 Luku: Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Tuulivoimarakentamista koskevien yleiskaavojen erityisten sisältövaatimusten osalta Syke toteaa, ettei ehdotettu sääntely sellaisenaan näyttäisi tarjoavan riittäviä keinoja eri tuulivoimahankkeiden yhteisvaikutusten hallintaan. Erillisinä suunniteltujen ja toteutettujen hankkeiden vaikutukset voivat kasautua sekä alueellisesti että toiminnallisesti, jolloin niiden kokonaisvaikutukset voivat muodostua yksittäisten hankkeiden vaikutuksia merkittävämmiksi. Syke pitää tarpeellisena arvioida, millaisilla erityissäännöksillä tai suunnitteluvaatimuksilla tuulivoimahankkeiden yhteisvaikutusten tunnistamista, arviointia ja ehkäisemistä voitaisiin nykyistä tehokkaammin edistää. Yhteisvaikutusten hallinta on viime vuosina noussut yhdeksi uusiutuvan energian suunnittelun keskeisistä kysymyksistä, ja sen merkitystä ovat korostaneet niin tutkimus, viranomaiset, energia-alan toimijat kuin muut maankäytöstä riippuvaliset elinkeinot, kuten porotalous.

11 Luku: Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

Hallituksen esitys on osittain selkeytynyt luonnosvaiheessa annetun palautteen johdosta. Rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointivelvollisuuden näkökulmasta on selkeää, että 78 § sanamuoto on SOVA-direktiivin mukainen (todennäköisesti merkittävät vaikutukset) ja että tässä esityksessä 78 § 1 momenttiin on lisätty velvollisuus selvittää kaavan vaikutukset *”koko siltä alueelta, jolla niitä arvioidaan olevan”*. Tämä ilmaus ilmentää kaavoittajan velvollisuuksia selvittää vaikutukset myös valtioiden rajat ylittävästi. Näin on selvää, että kaavoittajien kanssa tekemässään yhteistyössä Syke voi keskittyä jatkossa entistäkin vahvemmin rajat ylittäviin menettelyihin - eikä vaikutusten selvittämiseen - liittyviin seikkoihin. Lainsoveltajan näkökulmasta olisi kuitenkin ollut vielä selkeämpää kirjata säännöksen perustelutekstiin, miltä *”koko alue”* -ilmauksella tarkoitetaan.

Hallituksen esityksessä tuodaan useassa kohdassa esiin se, että alueidenkäyttölaki osaltaan toimeenpanee SOVA-direktiivin ja tämä on esityksessä vahvuus. Laintulkintatilanteita olisi tehostanut, että esityksessä olisi nykyistä selkeämmin linjattu alueidenkäyttölain ja SOVA-lain välisestä hierarkiasta.

15 Luku: Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

On hyvä, että 101 § 3 momentin sanamuodossa käytetään ilmausta ”todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset”, sillä näin on selvää, että tässä aineistossa käytetään samaa kriteeriä kuin lain muissakin säännöksissä.

Esityksessä kaavan hyväksymisestä ilmoittamista koskevaa säännöstä on selkiytetty: nykyisin 206 c §:n mukaan vastuuviranomaisen on toimitettava SOVA-direktiivin 9 artiklassa edellytetyt tiedot ja asiakirjat valtiolle, jonka kanssa on käyty lain 206 b § mukaiset neuvottelut, mutta esityksessä tämä on muutettu niin, että uuden 102 § mukaan kaavan hyväksymisestä on viipymättä ilmoitettava Sykelle ja Syke huolehtii aineistojen toimittamisesta valtioille, joiden kanssa on neuvoteltu. Uusi muotoilu selkeyttää sääntelyä ja vastaa hyvin Syken roolia yhteyspisteenä. Suomen kansainvälisiä velvoitteita vastaa hyvin 102 § täsmennys kaavoittajan velvollisuudesta liittää kaavaselostukseen selvitys siitä, miten toisen valtion kanssa käytyjen neuvottelujen tulokset on otettu kaavassa huomioon.

Valitettavasti esityksessä ei erikseen oteta kantaa toisessa valtiossa toimivien yhdistysten mahdollisuuksiin tehdä muistutuksia tai hakea muutosta. Suurin osa rajat ylittävistä palautteista voidaan käsitellä neuvotteluissa. Tästä huolimatta esitöissä olisi ollut hyvä ottaa kantaa asiaan niin, että se olisi sekä kaavoittajille että Sykelle yhteyspisteenä selvä.

18 Luku: Muutoksenhaku

Syke katsoo, ettei asemakaavan hyväksymistä koskevaan päätökseen kohdistuvaa valitusoikeutta tulisi rajata yksinomaan asianosaisiin (114 §:n 1 mom.). Kunnan jäsenille tulisi säilyttää valitusoikeus ainakin muissa kuin vaikutuksiltaan vähäisissä asemakaavamuutoksissa. Ehdotettu valitusoikeuden rajaaminen heikentäisi kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia maankäytön suunnittelussa sekä kaventaisi kunnalliseen itsehallintoon liittyviä muutoksenhakumahdollisuuksia.

Syke ei pidä muutosta perusteltuna myöskään sillä perusteella, että pelkästään kunnan jäsenyyteen perustuvia valituksia on tehty verrattain vähän. Valitusten vähäinen määrä ei sellaisenaan osoita nykyisen muutoksenhakujärjestelmän ongelmallisuutta eikä tarvetta valitusoikeuden rajaamiseen. Lisäksi ehdotettu sääntely saattaa lisätä hallintotuomioistuinten työmäärää, koska valittajan asianosaisaseman täyttymistä jouduttaisiin arvioimaan useissa tapauksissa erillisenä prosessikysymyksenä ennen valituksen aineellista käsittelyä. Näin ollen muutoksen tavoitteena esitettyjen menettelyn sujuvoittamis- ja tehokkuushyötyjen toteutuminen jää epävarmaksi.

Syke ei pidä perusteltuna myöskään ehdotusta, jonka mukaan yhteisöjen valitusoikeus rajattaisiin tilanteisiin, joissa yhteisö on tehnyt muistutuksen kaavaehdotuksesta (114 §:n 3 mom.). Ehdotettu sääntely asettaa valitusoikeuden käyttämiselle uusia menettelyllisiä edellytyksiä ja saattaa käytännössä kaventaa yhteisöjen mahdollisuuksia hakea muutosta kaavoitusratkaisuihin.

Lisäksi Syke katsoo, että säännöksen sanamuoto jättää eräiltä osin tulkinnanvaraa. Ehdotuksen mukaan yhteisöllä olisi valitusoikeus ilman muistutuksen tekemistä silloin, kun asemakaavaehdotusta on muutettu nähtävilläoloajan jälkeen yhteisölle epäedullisempaan suuntaan. SYKE pitää tätä poikkeusperustetta epäselvänä, sillä lakiehdotuksen perusteluista ei riittävällä tavalla ilmene, mitä yhteisölle epäedullisella muutoksella tarkoitetaan tai millä perusteilla tällainen arviointi tulisi tehdä. Ehdotettu sääntely voi johtaa ennakoimattomiin soveltamistilanteisiin, koska yhteisöjen valitusoikeuden olemassaolo saattaisi riippua jälkikäteisestä arviosta siitä, onko kaavaehdotukseen tehty

muutosta pidettävä kyseisen yhteisön kannalta epäedullisena. Tällainen tulkinnanvaraisuus voi lisätä menettelyllisiä epäselvyyksiä ja synnyttää uusia oikeudellisia arviointitarpeita jo ennen varsinaisen valitusasian käsittelyä.

Syke katsoo myös, että esitetty sääntely saattaa kannustaa yhteisöjä tekemään muistutuksia kaavaehdotuksista varmuuden vuoksi valitusoikeuden turvaamiseksi. Tämä lisäisi erityisesti järjestöjen tarvetta seurata aktiivisesti kaavoitusmenettelyjä ja varata siihen resursseja. Vaikutukset voivat kohdistua erityisen haitallisesti pienempiin järjestöihin, joiden mahdollisuudet osallistua kaavoitusprosesseihin ovat rajallisemmat. Näin ollen ehdotus saattaa käytännössä heikentää kansalaisyhteiskunnan toimijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia käyttää muutoksenhakuoikeuttaan.

Lisäksi Syke arvioi, että ehdotetun muutoksen vaikutukset valitusten kokonaismäärään jäisivät todennäköisesti vähäisiksi. Tämän vuoksi valitusoikeuden rajaamista ei voida pitää tarkoituksenmukaisena eikä sen hyötyjä riittävinä suhteessa muutoksen mahdollisiin kielteisiin vaikutuksiin oikeusturvan ja osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta.

Syke katsoo, että esitetyt muutokset valitusoikeuksiin kaventavat kaavojen lainmukaisuuden arviointiin osallistuvien tahojen joukkoa ja siirtävät vastuuta kaavoituksen laillisuusvalvonnasta yhä harvemmille toimijoille. Ehdotus muodostaa jatkumon kehitykselle, jossa muutoksenhaku- ja valvontamahdollisuuksia on asteittain rajattu. Tähän kokonaisuuteen liittyy myös vuonna 2017 toteutettu ELY-keskusten valitusoikeuden rajaaminen valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviin asioihin.

Edellä esitetyistä syistä Syke ei pidä perusteltuna myöskään viranomaisen oikaisukehotusta koskevista säännöksistä luopumista. Ehdotettujen muutosten seurauksena valtion mahdollisuudet valvoa kaavoituksen lainmukaisuutta sekä perusoikeuksien toteutumista heikkenisivät entisestään. Kaavoituksen laillisuuden, perusoikeuksien toteutumisen sekä Suomea velvoittavan unionioikeuden ja kansainvälisten velvoitteiden noudattamisen varmistaminen kuuluu kuitenkin viime kädessä valtiolle.

Vaikka kansalaisten ja järjestöjen merkitys kaavoituksen lainmukaisuuden valvonnassa on viime vuosina korostunut, niiden mahdollisuudet osallistua kaavoitusprosesseihin ja arvioida kaavaratkaisujen oikeudellisia vaikutuksia ovat usein rajalliset. Erityisesti vaativissa ja laajoissa hankkeissa kansalaisilla ja järjestöillä ei välttämättä ole käytettävissään sellaisia resursseja tai asiantuntemusta, joiden perusteella niille voitaisiin tosiasiallisesti siirtää merkittävä osa laillisuusvalvonnan vastuusta.

Tästä näkökulmasta kunnan jäsenten valitusoikeuden rajaaminen sekä yhteisöjen valitusoikeuden sitominen muistutuksen tekemiseen voivat heikentää osallistumis- ja muutoksenhakumahdollisuuksia sekä kaventaa kaavoituksen laillisuusvalvonnan kokonaisuutta. Mikäli vastuu yleisten etujen, lainmukaisuuden sekä perus- ja ympäristöoikeuksien toteutumisen valvonnasta siirtyy entistä enemmän valtion aluehallinnon vastuulle, on samanaikaisesti varmistettava, että valvovilla viranomaisilla on käytettävissään riittävät toimivaltuudet, oikeussuojakeinot ja resurssit tehtävänsä hoitamiseksi. Muussa tapauksessa vaarana on, että yleisten etujen valvontaan, unionioikeuden täytäntöönpanoon sekä kansainvälisten velvoitteiden noudattamisen varmistamiseen syntyy katvealueita, joita nykyinen järjestelmä pyrkii ehkäisemään.

20 Luku: Erinäiset säännökset

Lakiluonnoksen 123 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi viranomaisen tiedonsaantioikeudesta. Syke pitää erinomaisena, että laissa turvataan sen oikeus saada tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot maksutta. Maksuttoman tiedonsaantioikeuden säätäminen on keskeinen edellytys sille, että Syke voi asianmukaisesti toteuttaa lakiluonnoksen 17 §:ssä sille ehdotetut tehtävät.

Syke katsoo lisäksi, että sillä tulisi olla oikeus saada käyttöönsä lakiluonnoksen 17 § tehtävien hoitamiseksi menestyksekkäästi myös sellaisia Tilastokeskuksen aineistoja, jotka ovat nykyisin

salassa pidettäviä, kuten yhdyskuntarakennetta kuvaavat salaamattomat YKR-ruututiedot, mikäli ne ovat tarpeen 17 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tämän toteuttaminen saattaa edellyttää muutoksia tilastolainsäädäntöön, joka Syken käsityksen mukaan ei vastaa lakiehdotuksen edellyttämiä tarpeita.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet ryhmäpäällikkö Kari Oinonen, palvelupäällikkö Jenni Juslén, erikoistutkija Jonne Hytönen, johtava tutkija Minna Pappila, tutkija Paula Leskinen ja ryhmäpäällikkö Kati Vierikko.

Ryhmäpäällikkö, yhdyskuntien kehitys

Kari Oinonen

Pääjohtaja

Leif Schulman

Liitteet Lisää asiakirjan liitteet
Jakelu YmV@eduskunta.fi
Tiedoksi Kirjaamo

**Asiakirja: SYKE/2026/1440-2 Asiantuntijalausunto; Ympäristövaliokunta torstai 17.09.2026 klo 10.00 / HE
70/2026 vp**

Seuraavat henkilöt (organisaationimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä) ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti. / Följande personer (i bokstavsordning efter organisationens namn) har undertecknat detta dokument elektroniskt. / This document has been electronically signed by the following persons (in alphabetical order according to their organization's name):

Leif Schulman, Suomen ympäristökeskus

Kari Oinonen, Suomen ympäristökeskus, yhdyskuntien kehitys

